

on labor of A. J. Toynbee, it is possible to mark that history it not only objective factors but also individual human freedom of choice, “answer” that is realized, reasonable personality.

Keywords: culture, civilization, historical development, “Call – and Answer”.

УДК 330.342.22

Алла ЗЯКУН, Юлія ЗЯКУН

МІЖНАРОДНА ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ США НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

Розглядається інвестиційна діяльність транснаціональних корпорацій США на українському ринку. Проаналізовано динаміку прямих іноземних інвестицій з США до України, діяльність найбільших ТНК в Україні, а також перераховано основні проблеми, які стоять на шляху підвищення інвестиційної привабливості держави та представлено деякі варіанти вирішення цих проблем.

Ключові слова: транснаціональна корпорація, прямі іноземні інвестиції, міжнародна інвестиційна діяльність, інвестиційна привабливість України.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку економічних відносин транснаціональні корпорації перетворилися на об'єкти, які активно беруть участь у всіх глобальних процесах, що відбуваються в світі. Транснаціональні корпорації, нарівні з промислово розвиненими країнами, широко проявляються в політиці, економіці, у фінансово-інвестиційній, інформаційній, науково-технічній, військовій, технологічній, екологічній сферах. Здобувши незалежність, Україна зіткнулася з проблемою прискореної інституційної перебудови економіки. Зазначені трансформації зазвичай негативно позначалися перш за все на економічному стані нашої держави. Зрозуміло, що для реструктуризації та розвитку економіки потрібні значні кошти. Внутрішніх джерел фінансування в Україні в достатній мірі не вистачає, що обумовлює необхідність стимулювання процесу іноземного інвестування, в першу чергу за рахунок залучення прямих іноземних інвестицій транснаціональних корпорацій.

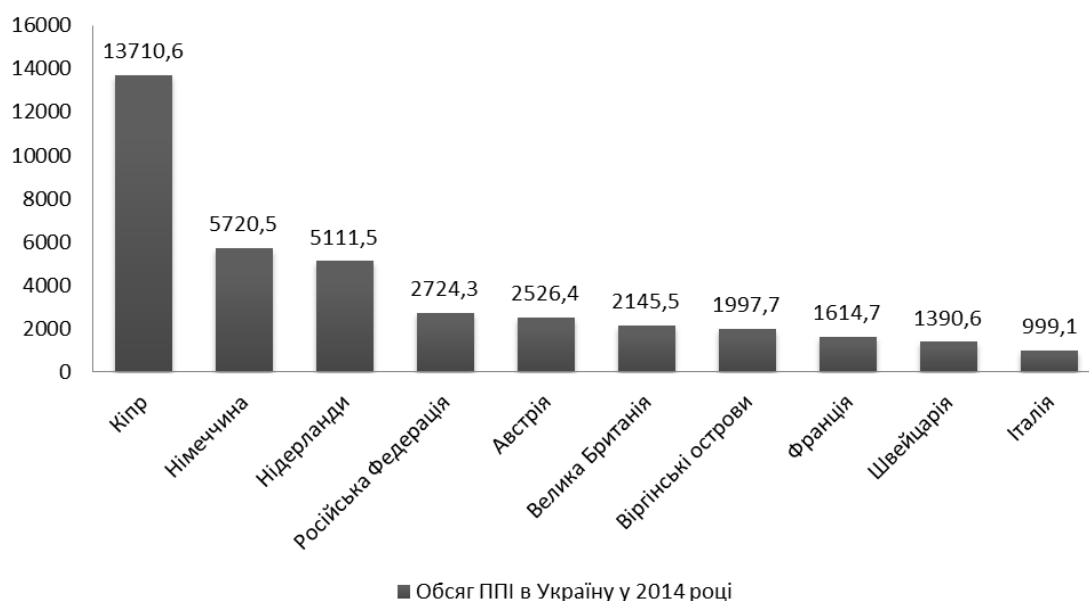
Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інвестиційна діяльність транснаціональних корпорацій та їх значення у міжнародному бізнесі неодноразово розглядалася вітчизняними та зарубіжними науковцями: І. Володимиров, І. Герчиков, Ф. Губайдулін, Г. Зіменкова, Д. Лисенко, Д. Мерсеро, Дж. П. Райт, І. Фішер, Дж. Даннінг, П. Драйкер, Л. Девіс та іншими. Окремо слід відзначити статистичні дані бази UNCTAD, Державного Комітету Статистики України, Міністерства

торгівлі Сполучених Штатів Америки: Бюро економічного аналізу, Європейської бізнес асоціації, а також закордонні дослідження такі як World Investment Report 2013, 2014 та рейтинги Forbes та Fortune 500 – 2014.

Метою статті є аналіз діяльності транснаціональних корпорацій США на території України та їх роль у забезпеченні функціонування міжнародних інвестиційних процесів в Україні.

Виклад основного матеріалу. Сучасна Україна відкрита для іноземних інвестицій на це вказує обсяг залучених прямих іноземних інвестицій в економіку України на 31 грудня 2014 р., що становив 45916,0 млн. доларів. Інвестиції надійшли зі 131 країни світу. До десяти основних країн-інвесторів, на які припадає майже 83% загального обсягу прямих інвестицій, входять: Кіпр, Німеччина, Нідерланди, Російська Федерація, Австрія, Велика Британія, Вірджинські Острови (Брит.), Франція, Швейцарія та Італія [1].

Рисунок 1. Основні країни – інвестори в економіку України у 2014 році [1]

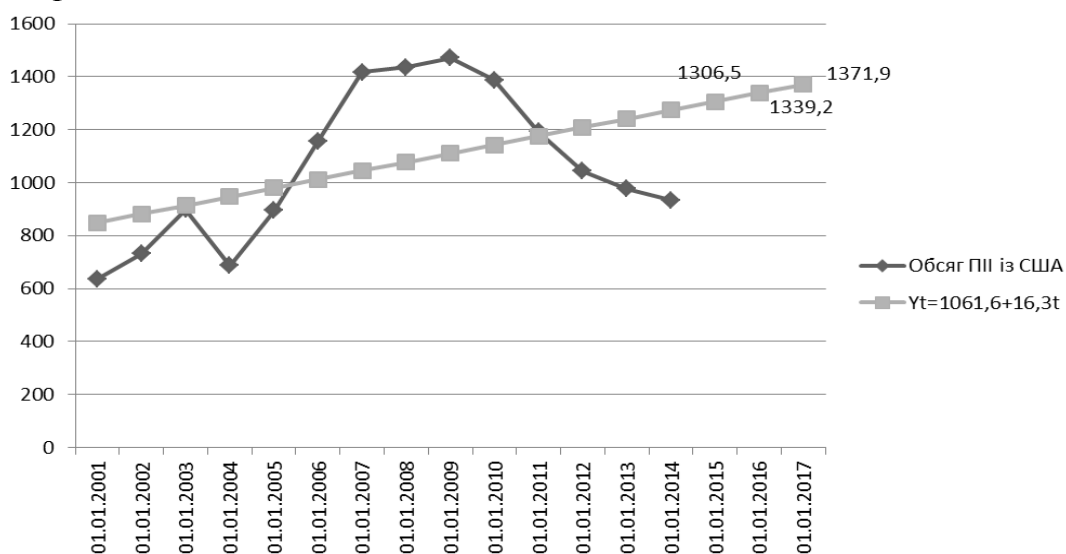
Що стосується загалом притоку прямих іноземних інвестицій із Сполучених Штатів до України, то маємо наступні дані, наведені у таблиці 1.

Таблиця 1. Прямі іноземні інвестиції в Україну за 2001–2014 роки [1]

Рік	Прямі іноземні інвестиції в Україну		
	ППІ із США, млн. дол. США	Загальні обсяги ППІ в Україну, млн. дол. США	Частка ППІ із США до загальних обсягів ППІ в Україну, %
01.01.2001	635,8	3865,5	16,4
01.01.2002	730,9	4406,2	16,6
01.01.2003	898,0	5339,0	16,8
01.01.2004	686,1	6657,6	10,3
01.01.2005	895,9	8353,9	10,7
01.01.2006	1155,3	16375,2	7,1
01.01.2007	1418,0	21186,0	6,7
01.01.2008	1436,8	29489,4	4,9
01.01.2009	1471,5	35723,4	4,1
01.01.2010	1387,1	40026,8	3,5
01.01.2011	1192,4	44708,0	2,7
01.01.2012	1043,1	49362,3	2,1
01.01.2013	976,5	53679,3	1,8
01.01.2014	934,7	57056,4	1,6

На основі статистичного прогнозування, у 2015–2017 роках спостерігатиметься зростання обсягу прямих інвестицій із США до України, в середньому на 2,5% за рік. Проте дані прогнозу можуть не досить точно відобразити тенденцію зміни обсягу прямих інвестицій, так як прогнозовані значення є згладженими і не враховують усі групи факторів, що впливають на зміну в обсягах та структурі прямих інвестицій до України (рис.2)

Рисунок 2. Прямі іноземні інвестиції із США в Україну за 2001–2017 роки, млн. дол. США

На початок 2014 р. в Україні діють понад 30 світових транснаціональних корпорацій. Серед яких можна виділити Alcatel, British Petroleum, Coca-Cola, Danone, Hewlett Packard, Huawei, McDonalds Corporation, Metro Cash&Carry, Nestlé, Nokia, PepsiCo, Samsung, Mittal Steel, Procter&Gamble, Shell, Siemens, Toyota, Cargill, Kraft Foods, Kernel, BNP Paribas, Bayer AG та інші. Проте на основну увагу заслуговують ТНК, які займаються виробництвом продукції на території України і як, наслідок, розвивають промисловий потенціал країни та створюють нові робочі місця.

Значного розповсюдження в українській економіці набули потужні виробничі FMCG-компанії, які виробляють товари повсякденного попиту (напої, снеки, побутову хімію, косметичні вироби та ін.). Міжнародні компанії зазначеної спеціалізації позитивно вплинули на ринок товарів харчування та громадського споживання, оскільки значно розширили товарний асортимент. Також привабливими секторами вітчизняної економіки для ТНК є підприємства торгівлі, переробна галузь, фінансовий сектор та фармацевтика [2].

Таблиця 2. Найбільші ТНК, які вклали інвестиції у дочірні компанії філіалі спільні підприємства в Україні у 2013 р. [1; 2]

№	Корпорація	Країна	Галузь	Обсяг вкладень, млн. грн.
1	McDonald's Corporation	США	Харчова промисловість	198,3
2	Nestlé S.A.	Швейцарія	Харчова промисловість	178,5
3	British American Tobacco	Великобританія	Тютюнова промисловість	166,8
4	British Petroleum	Великобританія	Нафтогазова промисловість	142,6
5	Procter&Gamble	США	Хімічна промисловість	135,1
6	Shell	Нідерланди	Нафтогазова промисловість	124,9
7	Coca-Cola	США	Харчова промисловість	121
8	Unilever	Великобританія, Нідерланди	Харчова промисловість та побутова хімія	115,5
9	PepsiCo	США	Харчова промисловість	112,3

З таблиці бачимо, що в трійку лідерів входить саме ТНК що займаються харчовою та тютюновою промисловістю. Наприклад, Ком-

панія McDonald's активно інвестує у власний розвиток. Так, за 15 років у розвиток мережі та інфраструктури було вкладено понад 170 млн. доларів, а також сплачено понад 1,1 млрд. грн. податків у державний та місцеві бюджети. Швейцарська компанія Nestlé S. A., світовий лідер в галузі раціонального харчування і здорового способу життя у 2013 році мала загальний обсяг продажів в Україні у розмірі 4,73 млрд. грн. Підприємствами Nestlé в Україні до бюджетів всіх рівнів сплачено 418,5 млн. грн. податків і зборів. British American Tobacco свою чергу у 2013 році сплатила 4,46 мільярда гривень податків та зборів до бюджетів усіх рівнів. За період 2012 – 2014 років компанія Procter&Gamble сплатила до державного бюджету України податків на суму понад 40 млн. дол. США [1].

Одним із найбільш інвестиційно привабливих для інвесторів є агропромисловий комплекс України, який посідає одне з найважливіших місць в економіці. Основним поштовхом для вкладення капіталу в АПК є такі фактори інвестиційної привабливості аграрного сектору України як низька собівартість та наявність великих ділянок землі сільськогосподарського призначення, доступних для оренди. Україна має найбільший банк орних земель в Європі (близько 33 млн. га), що становить 12 % усіх орних земель Європи і 2,2 % – від усіх орних земель світу. За оцінками експертів, близько 33% усього чорнозему світу міститься на території України.

Зокрема, успішним прикладом інвестування і як наслідок функціонування представництв американських ТНК в Україні є транснаціональні компанії ADM і “Бунге Україна”, в склад якої входить дочірнє підприємство з іноземними інвестиціями “Сан трейд”, чотири зернових елеватори в Одеській, Дніпропетровській, Кіровоградській та Вінницькій областях, які відвантажили 4,1 млн. тонн та 2,5 млн. тонн зерна на експорт у 2013–2014 рр.

Більше того, США готові фінансово допомагати Україні у разі проведення державою реальних реформ. Про це сказав посол США в Україні Джеффри Пайєтт. Якщо реформи будуть давати результати, американський бізнес, американські компанії будуть інвестувати в Україну свій капітал у значних обсягах, оскільки бачать у країні великий потенціал. Такі транснаціональні компанії як Cargill, ADM і John Deere мають намір і бажання інвестувати в економіку України. До 2020 року Україна має отримати щонайменше 8 млрд. доларів США інвестицій у аграрну галузь. Наразі активним напрямом інвестицій є галузь насінництва, виробництво сільськогосподарської техніки, альтернативні види палива, енергоефективні технології.

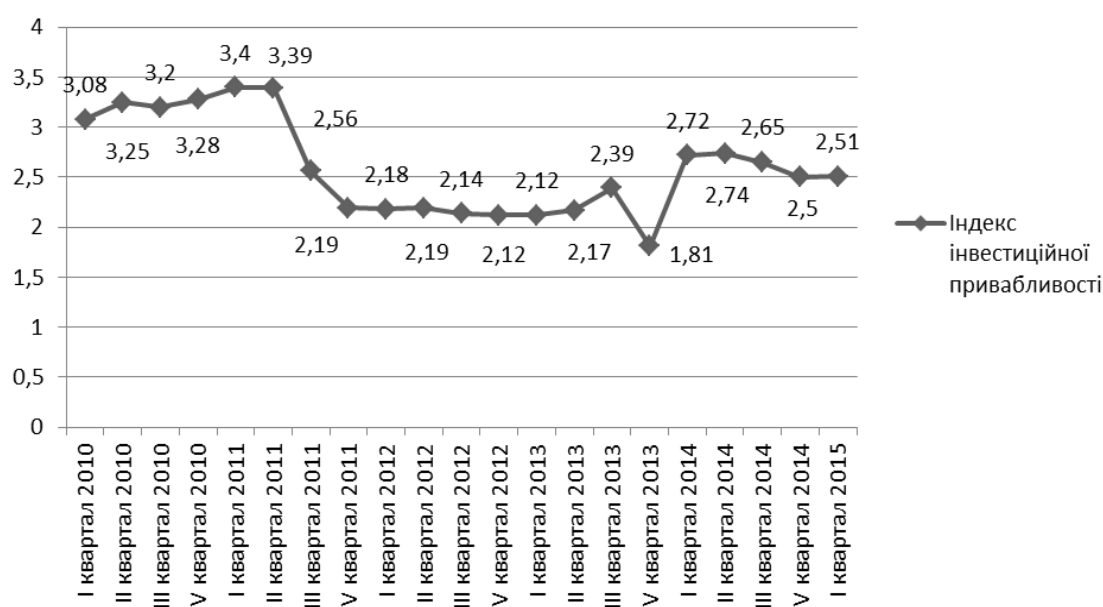
Яскравим прикладом є те, що американська компанія Monsanto вклала 250 млн. доларів у будівництво заводу з виробництва насіння кукурудзи в Житомирі. Ці інвестиції прийшли в той час, коли була анексія Криму й почалися воєнні дії на Донбасі [4].

В економіці України ТНК відіграють важливу роль у формуванні стратегії розвитку національної економічної системи. Саме транснаціоналізація може виступити економічним механізмом, який визначить нові пріоритети суспільного відтворення, цілі зовнішньоекономічної політики, особливості та умови участі країни в міжнародному поділі праці.

Державна політика щодо залучення іноземного капіталу в Україні здійснюється Кабінетом Міністрів України спільно з НБУ і регулюється Верховною Радою України [5].

На рисунку 3 представлено індекс інвестиційної привабливості України за останні 5 років згідно даних Європейської бізнес асоціації [6].

Рисунок 3. Індекс інвестиційної привабливості України за 2010 – 2015 [6].

Як бачимо, найнижчий рівень інвестиційної привабливості Україна мала з кінця 2011 року до початку 2014 року. Найнижчою точкою є 4 квартал 2013 року – 1,81, що є наслідком виникнення в Україні Євромайдану. У 1 кварталі 2015 року індекс становить 2,51. Правова та економічна нестабільність, а також адміністративний тиск і корупція в органах місцевої влади на тлі проведення АТО та агресії з

боку Російської Федерації, безумовно, викликають занепокоєння інвесторів і впливають на стратегічне планування бізнес-діяльності на наступний рік [6].

За підсумками рейтингу Світового банку “Doing Business–2014” Україна піднялася на 28 позицій порівняно з “Doing Business–2013” та посідає 112-е місце. Україну визнано країною, що досягла найкращих результатів щодо покращення регуляторного середовища серед усіх країн світу у 2012/2013 році [7].

З 1 січня 2013 року набрав чинності Закон України “Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць”, який визначає особливості оподаткування ввізним митом суб’єктів господарювання, які реалізують інвестиційні проекти у пріоритетних галузях економіки, зокрема, звільнення від сплати податку на прибуток до 2017 року та звільнення від сплати ввізного мита [8].

The Wall Street Journal оприлюднив двадцятий звіт про рівень економічних свобод серед 186 країн світу – Index of Economic Freedom- 2014. У 2014 нам належить 155-та позиція, серед 186 країн світу з показником індексу – 49.3 [9].

Найбільш привабливими для ТНК галузями української економіки є харчова промисловість, галузі машинобудування і металообробки, фінансова, страхова та туристична сфери.

Однією з умов привабливості діяльності ТНК є наявність в Україні важливих факторів зростання виробництва. Серед них виділяють:

1. Природні ресурси.

Україна має значні запаси багатьох видів сировинних ресурсів (вугілля, залізна та марганцева руди, сірка, ртуть, титан, уран, граніт, мінеральні солі тощо) і відповідну добувну і транспортну інфраструктуру. Наявність достатньо розвинутої регіональної транспортної інфраструктури – трубопроводів, транзитних терміналів, залізниць і автомобільних доріг, мереж електропередач, морських портів – визначає певні переваги України. Щоправда, старіння інфраструктури підриває деякі із зазначених переваг України.

2. Робоча сила

Відносно дешева кваліфікована робоча сила також визначає переваги діяльності ТНК. Хоча в Україні питома вага офіційної заробітної плати в структурі доходів населення збільшується, розрив у вартості робочої сили з промислово розвинутими країнами ще досить значний. Наприклад, комп’ютерні технології і програмне забезпечення дають Україні надзвичайно великі можливості, оскільки не потребують жодного обладнання чи устаткування крім комп’ютера, а

переважна більшість витрат виробничих припадає на робочу силу. За рахунок різниці ставок заробітної плати виготовлення того ж програмного продукту в Україні обходиться на кілька порядків дешевше, ніж у США або у Європі. Український науково-дослідний інститут може створити реальну конкуренцію західним ТНК.

3. Географічне розташування

Однією з переваг для операцій транснаціональних фірм є економіко-географічне розташування України, а також традиційні економічні зв'язки управлінських фірм із компаніями країн СНД, Балтії, які склалися в попередні роки, роблять Україну привабливим плацдармом для освоєння ринків сусідніх країн. ТНК реально оцінюють переваги розміщення, що пропонує будь-яка країна. Конкуренція серед країн дає їм змогу вибирати найвигідніші місця розміщення своєї мережі підприємств [10].

Як бачимо Україна є досить привабливою для ТНК, проте існує ряд чинників, що значно знижують дану привабливість:

- наразі одним із найважливіших чинників, що стримують надходження ППП в Україну, є проведення бойових дій на Сході України;
- нерозвинутість ринкової інфраструктури;
- нестабільність фінансово-кредитної системи та курсу національної валюти;
- обмежена зовнішня орієнтація бізнесу з невеликими розмірами бізнес - груп;
- наздоганяючий характер науково-технологічної діяльності, інноваційної складової господарювання;
- криза високотехнологічних галузей економіки;
- відсутність сталої стратегії розвитку та сформульованого національного плану дій;
- велика кількість недоліків національного законодавства;
- нестабільна економічна та політична ситуація;
- високий рівень корупції, що спостерігається в усіх сферах господарської діяльності;
- неспроможність судової системи належним чином виконувати свої функції;
- нерозвиненість внутрішнього інвестиційного ринку [2; 5; 10; 11; 12; 13].

Існуюча в країні олігархічна система та породжений нею непропорційний розподіл національного багатства не сприяє виникненню корпорацій, які в перспективі могли б здійснювати експансію за кор-

дон. Ключовим у даному аспекті виявляється питання свободи підприємництва, якої в нас бракує.

Окремої уваги та підтримки держави потребує створення ТНК у високотехнологічних галузях. В Україні є інноваційний потенціал, що частково зберігся в низці галузей: ракетно-космічній, літако-, судно-, моторобудівній, електрозварюванні, в галузях біотехнологій, енергозбереження [5].

Поліпшити інвестиційний клімат в Україні можна завдяки наступним заходам:

- перше, що необхідно це створити відповідне законодавство, що забезпечить підтримку створення і діяльності корпорацій;
- створити систему державних гарантій та страхування закордонних приватних капіталовкладень від політичних і комерційних ризиків;
- запровадити податкові пільги для ТНК;
- сконцентрувати наявні ресурси у пріоритетні галузі економіки з наступною їхньою трансформацією в інвестиції і, завдяки цьому, створити умови для економічного зростання;
- інвестувати в людський капітал, підвищувати ступень кваліфікації працівників, що є основою для впровадження нових технологій на підприємствах;
- надавати кредитне фінансування на більший термін, що сприяє підвищенню конкурентоспроможності приватного сектору економіки;
- забезпечити прозорість прийняття інвестиційних проектів
- створити систему стимулів, спрямованих на залучення інвестицій, які включають податкові пільги, передачу новим підприємствам держзамовлень, надання послуг за митним оформленням, консультування, спрощення процедур реєстрації та ліцензування, фінансова підтримка;
- поліпшити діловий клімат;
- надавати державних пільг суб'єктам господарювання при інвестування у пріоритетні галузі (авіабудування, ІТ-сектор, машинобудування тощо);
- покращити інвестиційний клімат, з метою створення стабільного і передбачуваного середовища функціонування підприємницької діяльності;
- стимулювати розвиток внутрішнього інвестування в країні;
- підтримувати стабільний курс гривні;
- подолання корупції;

- вдосконалити податкову систему шляхом її реформування;
- досягати стабільності у політичній сфері;
- зміцнити кредитно-фінансову систему, зокрема розширити діяльність страхових компаній, лізингових компаній, венчурних фондів;
- розвивати партнерські стосунки з великими іноземними компаніями з метою модернізації промисловості і структурної перебудови економіки;
- створити вільні економічні зони, що є одним із найефективніших механізмів приваблення ППІ [2; 5; 10; 11; 12; 13].

У той же час держава має здійснювати контроль за діяльністю ТНК з метою підтримки конкуренції та недопущення монополізації товарних ринків. Оскільки українські корпорації неспроможні в найближчій перспективі проводити активну експансію за кордоном, то одним із способів уникнути ними поглинання з боку зарубіжних компаній та вийти на міжнародний рівень є створення спільного бізнесу з зарубіжними партнерами [10].

Висновки. Для покращення інвестиційного клімату і активізації інвестиційної діяльності наша держава повинна створити всі належні умови, насамперед припинити військові дії на території України та стабілізувати економічну сферу. Створити умови для прозорості банківської системи, зменшити корупцію в країні, проводити адекватну податкову політику, надати гарантії відшкодування боргу і повернення коштів іноземним інвесторам, створити сприятливі умови для виходу компаній на внутрішні та зовнішні ринки.

Література

1. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua
2. Тулінцев О. В., Харун О. А. Вплив діяльності транснаціональних корпорацій на економіку України / О. В. Тулінцев, О. А. Харун // Хмельницький національний університет – 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://mev-hnu.at.ua/load/studentska_naukovo_praktichna_konferencija_2014/2_perspektivi_ta_problemi_rozvitku_mizhnarodnogo_biznesu_v_umovakh_pereformatuvannja_globalnogo_sered/vpliv_dijalnosti_transnacionalnikh_korporacij_na_ekonomiku_ukrajini/54-1-0-301
3. Міністерство аграрної політики і продовольства [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://minagro.gov.ua/>
4. Monsanto Україна [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.monsanto.com/global/ua/pages/default.aspx>
5. Кравчук О. Я., Киришун Л. В. Шляхи стимулювання іноземних інвестицій транснаціональних корпорацій в Україні / О. Я. Кравчук, Л. В. Киришун // Луцький національний технічний університет – 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe

6. European Business Association [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.eba.com.ua/uk/about-eba/indices/investment-attractiveness-index>
7. Інвестиційний клімат в Україні / Міністерство економічного розвитку і торгівлі України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.me.gov.ua/file/link/226937/file/Invest_klimat_19_12_2013.doc
8. Закон України “Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць” від 06.09.2012 р. № 5205 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua>
9. Індекс економічних свобод – 2014, місце України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://infolight.org.ua/content/indeks-ekonomichnih-svobod-2014-misce-ukrayini>
10. Прохорова М. Е., Левицька Н. М. Особливості формування впливу зарубіжних ТНК на Україну в ХХІ ст. / М. Е. Прохорова, Н. М. Левицька // Інститут міжнародних відносин Національного авіаційного університету [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://jrn1.nau.edu.ua/index.php/IMV/article/view/3261>
11. Василиця О. Б. Механізми регулювання прямого іноземного інвестування у забезпечення економічного розвитку України / О. Б. Василиця // Львівська комерційна академія – 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://lnu.edu.ua/files/dissertations/2014-11-28-vasylitsia/dis_vasylytsia.pdf
12. Руденко О. Є. Зарубіжний досвід залучення іноземних інвестицій в економіку України / О. Є. Руденко // Сумський національний аграрний університет – 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://khntusg.com.ua/files/sbornik/vestnik_125/37.pdf
13. Проїденко І. Г., Ришняк Н. М. Українські транснаціональні корпорації: стан і перспективи розвитку / І. Г. Проїденко, Н. М. Ришняк // Національний університет кораблебудування – 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://jnn.nuos.edu.ua/article/view/24666/23241>
Отримано 15.09.2015

Summary

Zyakun Alla, Zyakun Yuliya. US multinationals investment activity in Ukraine.

This article is devoted to a research of US multinationals investment in the Ukrainian market. The dynamics of FDI from the USA to Ukraine and the activities of TNCs of USA in Ukraine are considered. The main problems that stand in the way of improving the investment attractiveness of the state and some solutions to these problems are presented.

Keywords: *multinationals, United States, foreign direct investment, an international investment activity, investment attractiveness of Ukraine.*